



پښتونستان پښتانه علوم او مطالعات فرښتې

پرتال جامع علوم انساني

ماخذ شناسی

انديشه تڼي

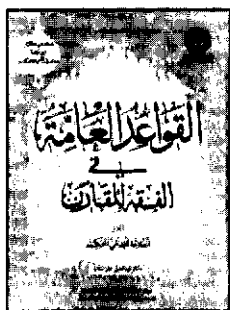


پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

## مآخذشناسی اندیشه تقریب

سلمان حبیبی

### ۱) آثار منتشر شده توسط مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی



#### القواعد العامة في الفقه المقارن

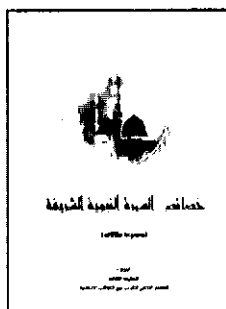
علامه محمدتقی حکیم، تهران، معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۲۹۶ صفحه، وزیری.

بعضی از اشخاص در چند رشته علمی تخصص دارند و یا در چندین میدان سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فعالیت نموده و در یکی از این میادین شاخص شده و شناخته می‌شوند، در حالی که در دیگر فعالیت‌هایشان نیز افراد بزرگی شمرده می‌شوند. از جمله این اشخاص علامه محمدتقی حکیم می‌باشد که به عنوان یک فرد شاخص تقریبی شناخته می‌شود، ولی به تلاش‌های علمی او زیاد توجه نشده است. این کتاب یکی از ده‌ها تألیف وی است که با عنوان «قاعده‌های عام در فقه مقارن»، به کاربرد قواعد فقهی در مذاهب مختلف شیعه و سنی می‌پردازد.

با توجه به تعریفی که مؤلف از قواعد فقهی می‌نماید (کبری قیاس یجری فی اکثر من مجال فقهی لاستنباط حکم شرعی فرعی جزئی او وظیفه کذلک) آن را در استنباط احکام شرعی از منابع آن به عنوان رکن اساسی استدلال می‌شمارد که بدون آن استنباط و استخراج احکام از منابع ممکن نیست. از این رو در هر فصل از سه فصل کتاب، یکی از قواعد فقهی و مباحث مربوط به آن را بررسی می‌نماید. در فصل اول، قاعده لا ضرر و لا ضرار را در سه مبحث تبیین نموده و منابع این قاعده را در کتاب‌های شیعه و اهل سنت بررسی کرده و سپس قواعد دیگری را که بر پایه این قاعده بنا شده است توضیح می‌دهد و در پایان نیز مطالبی را که با این قاعده در تضاد و تراحم می‌باشد بیان می‌نماید. در فصل دوم، قاعده حرج و لا حرج را در دو مبحث جداگانه به همراه منابع و مدلول آن تشریح نموده و شبهاتی را که بر آن وارد شده است پاسخ می‌دهد. همچنین در مبحث دوم مطالب بسیار سودمندی را برای متخصصین در فقه بیان می‌نماید، و در فصل آخر کتاب نیز قاعده نیت و مباحث مربوط به این قاعده را بررسی می‌نماید.

لازم به یادآوری است که کتاب با سه مقدمه شروع شده است که هر یک از آنها به شکلی در درک بهتر کتاب مؤثر می‌باشد.

در پایان، کتاب نیز فهرست آیات قرآن، احادیث نبوی، اعلام، موضوعات و منابع به ترتیب ذکر شده است.



### خصائص السيرة النبوية الشريفة (مجموعه مقالات المؤتمر الدولي العشرون للوحدة الاسلامية)

معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۶، ۸۴۸ صفحه، وزیری.

محمد ص کامل‌ترین انسان روی زمین است که ویژگی‌های شخصیتی و اجتماعی منحصر به فردی داشت. در دوره‌های مختلف، افراد بسیاری تلاش کرده‌اند که این ویژگی‌ها را بازشناسند و به دیگران نیز معرفی کنند. کتاب حاضر به زبان عربی دربردارنده مقالاتی درباره ویژگی‌ها و سیره نبوی

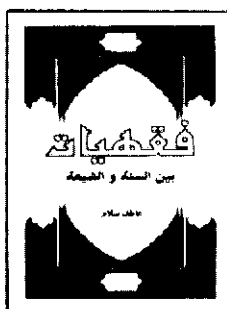
است که در بیستمین کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی در سال ۱۳۸۶ در تهران ارائه گردیده است. مقالات با موضوع ویژگی‌های شخصی، ویژگی‌های اجتماعی و وحدت در سیره نبوی عرضه شده است. عنوان برخی مقالات عبارت است از: ویژگی‌های شخصیتی سیره نبوی / علی اوزاک؛ وحدت اسلامی / احمدالزین؛ محمد رسول الله / تاج‌الدین هلالی؛ دفاع از مستضعفان زمین / عبدالحمید الشریف؛ نگاهی به زندگی مذهبی / حسن الصفار؛ دفاع از ائمه تقریب مذاهب / زکی میلاد؛ نظر مستشرقین درباره پیامبر اکرم ص / صباح زنگنه؛ محمد ص، رسول عقل و آزادی / ابراهیم العاتی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

### فقهیات بین السنة و الشيعة

عاطف سلام، با مقدمه سید هادی خسروشاهی، تهران، معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۶، ۱۱۲ صفحه، رقعی.

این کتاب برای اولین بار در سال‌های دور پس از صدور فتوای مشهور شیخ محمود شلتوت مفتی الازهر مبنی بر جواز تبعیت و تقلید از مذهب امامیه در مصر منتشر شده و چاپ اول آن همراه با مقدمه‌ای مبسوط توسط آقای جمال‌البناء برادر شهید حسن‌البناء می‌باشد.



مؤلف که فردی متن‌گرا است مطالب خویش را مستند به کتاب و سنت می‌نماید و شش مسئله مورد اختلاف مذهب شیعه و مذاهب اهل سنت را بررسی و برای تمام آنها در منابع اهل سنت احادیث و فتاوی بسیاری را نقل نموده و در بیشتر موارد نظر علمای شیعه را که مستند به احادیث و روایات اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد مرجح می‌داند. اما مسائل مورد بحث در این کتاب عبارت است از:

۱- جمع بین نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا، که آیا در سفر و موارد خاص و برای اشخاص خاصی جایز است یا با توجه به عمل شیعه در همه حالات جایز می‌باشد؛

۲- مسح یا شستن پاها در وضو و بررسی آیه شریفه: «وامسحوا برؤوسکم و ارجلکم» (مائده ۶)؛

۳- مسح بر روی کفش و جوراب، که در این مورد ضمن بررسی دقیق اقوال، فتاوا و احادیث، آنها را منسوخ دانسته و نظر شیعه را پذیرفته است؛

۴- سجده بر زمین و تربت کربلا، ضمن بررسی اقوال کسانی که معتقدند سجده بر پوشاک و فرش جایز است؛

۵- مسئله اذان و کیفیت تشریح آن، که آیا اذان صرفاً اعلان وقت نماز است یا این‌که عبارات آن از طرف خداوند و توقیفی بوده و نمی‌توان آن را کم و زیاد کرد؛

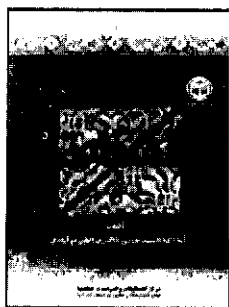
۶- مسئله ازدواج موقت (تمعه)، که آیا هم‌چنان مشروع می‌باشد یا این‌که حکم آن منسوخ شده است. در خاتمه، مؤلف خواسته است که مسلمانان از تفرقه پرهیز نموده و به مشترکات متصل شده و مانع رویش بذر نفاق شوند.

### الشفاعة حقیقة ام خیال؟

سید حسن طاهری خرم‌آبادی، مترجم: رعد الحجاج، تهران، معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۱۸۸ صفحه، رقعی.

این کتاب که شماره پنجم از سلسله بحث‌های کلامی مقارن می‌باشد جایگاه والای شفاعت در اندیشه اسلام و مسلمانان را بررسی نموده است. کتاب در هشت فصل و به شرح زیر می‌باشد: ۱- در آغاز فصل اول، چهار

اشکال وارد شده بر اصل شفاعت به شرح زیر تبیین شده است: الف) اعتقاد به شفاعت موجب گستاخی مردم بر گناه و عدم رعایت قوانین و دستورهای دینی می‌شود؛ ب) خداوند از اراده شفیع تأثیر می‌پذیرد با این‌که معتقدیم هیچ چیزی در اراده خداوند تأثیرگذار نیست؛ ج) شفاعت موجب نوعی استننا و امتیاز برای افرادی است که دارای شفیع می‌باشند، حال آن‌که همه در مقابل قوانین الهی یکسان‌اند؛ د) مسئله از دو حالت خارج نیست: مجازات مجرم یا مطابق عدل است یا مطابق ظلم؛ اگر مطابق ظلم باشد که از ابتدا



جایز نیست و اگر مطابق عدل باشد و در نتیجه شفاعت مجازات صورت نگیرد در این صورت ظلم اتفاق می‌افتد.

مؤلف سپس مفهوم شفاعت را در جوامع بشری و در فرهنگ و لغت بیان نموده و سپس اقسام شش‌گانه آن را برشمرده است: ۱- شفاعت تکوینی؛ ۲- شفاعت تشریحی؛ ۳- شفاعت‌القیاده (شفاعت رهبری، شفاعت فرماندهان)؛ ۴- توبه؛ ۵- درخواست از انبیا و اولیای الهی؛ ۶- شفاعت مغفرت.

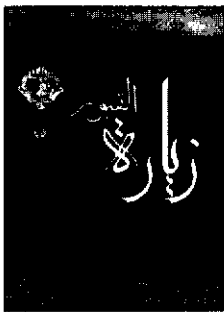
در فصل دوم، سه شرط شفاعت از منظر آیات و روایات و از منابع مختلف ذکر شده، که عبارت است از: الف) ایمان؛ ب) عدالت؛ ج) رضایت خداوند.

نویسنده در فصل سوم به نقش شفاعت در پاکیزگی روح و جان پرداخته و با ذکر دو مقدمه نتیجه گرفته است که غفران از مظاهر رحمت واسعه الهی بوده و شفاعت سبب مغفرت می‌شود.

در فصل چهارم، تفاوت‌های شفاعت باطل و حق و اشکالات وارده بر آن بررسی شده است. ارتباط شفاعت و دعا در فصل پنجم ذکر شده و مؤلف ضمن بیان معانی مختلف دعا، طلب شفاعت را معنی اول دعا دانسته است. در فصل ششم، درخواست شفاعت از پیامبر ﷺ در زمان حیات و پس از مرگ آن حضرت بررسی شده و چند نمونه از طلب شفاعت ذکر گردیده است.

موضوع شفاعت در احادیث و سخنان علمای مذاهب مختلف اهل سنت در فصل هفتم تبیین شده است و فصل آخر به شیعه و مسئله شفاعت اختصاص دارد و نویسنده آن‌گاه شبهات وارد بر آن را نقل نموده و سپس به بیان پاسخ‌های تشریحی آنها پرداخته است و پاسخ شیخ محمد بن عبدالوهاب را در ارتباط با این موضوع نقد نموده است.

در پایان کتاب نیز فهرست منابع و مصادر مورد استفاده و فهرست موضوعات کتاب ذکر شده است.



### زیارة القبور سنة ام بدعة؟

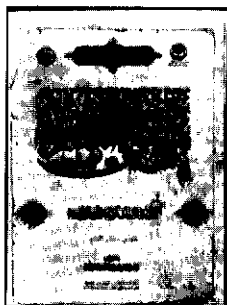
سید حسن طاهری خرم‌آبادی، مترجم: رعد الحجاج، تهران، معاونت فرهنگی مجمع تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۱۳۹ صفحه، رقی.

کتاب دربردارنده بحث علمی و تحقیقاتی است که جواز و استحباب زیارت قبور انبیا و صلحا به خصوص قبر پیامبر اکرم ﷺ را با استناد به احادیث و روایات وارد شده از منابع فریقین اثبات می‌نماید. کتاب دارای

پنج فصل می‌باشد و در فصل اول ضمن برشمردن اقسام توحید و شرک، انواع توحید (هشت مورد) را با شرح و تفسیر بیان می‌نماید.

مؤلف در فصل دوم به بیان اهمیت توحید در عبادت پرداخته و مفهوم عبادت و سجده فرشتگان به حضرت آدم ﷺ را توضیح داده است و در پایان این فصل ردیه مرحوم کاشف الغطا در کتاب «منهج

الرشاد» بر نظرات ابن تیمیه را آورده است. جواز و استحباب زیارت قبور مؤمنین و دیدگاه علمای اهل سنت در این باره با توجه به منابع و کتاب‌های آنان در فصل سوم آمده است. نویسنده در فصل چهارم به تبیین موضوع زیارت قبور توسط زنان پرداخته و پنج نظر مختلف را در این باره از علمای اهل سنت نقل و بررسی نموده است و در پایان، استحباب زیارت قبور توسط زنان را شرح داده است. در فصل آخر نیز به سه موضوع برگزاری جشن و سرور در میلاد الرسول ﷺ، اقامه مجالس عزا و ماتم بر اصوات و تبرک جستن از انبیا و اولیا پرداخته و آنها را با توجه به منابع اهل سنت بررسی نموده است و در پایان کتاب فهرست مصادر و منابع بحث فراهم آمده است.



### موسی الکلیم ﷺ فی الاحادیث المشتركة بین السنة و الشيعة

مهدی منتظر قائم، زیر نظر آیت‌الله محمدعلی تسخیری، تهران، معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۳۱۲ صفحه، وزیری.

هیچ یک از ادیان و شریعت‌های آسمانی، همانند اسلام به انبیا ﷺ و قصص آن توجه ننموده است. این کتاب هم‌چنان که از عنوانش پیداست

احادیث و روایاتی را که شیعه و سنی درباره حضرت موسی کلیم الله روایت کرده‌اند بررسی نموده و دارای چهارده باب و هر باب دارای فصول مختلفی است که به موضوعات ذیل می‌پردازد:

در فصل اول، ولادت حضرت موسی و حوادث قبل از ولادت و پس از آن حوادث واقع شده در منزل فرعون مصر بررسی شده است. در فصل دوم، به قتل قبطی و فرار از مصر و ازدواج آن حضرت با دختر شعیب رضی الله عنه پرداخته شده و در فصول بعدی، بازگشت به مصر و برگزیده شدن به عنوان پیامبر و شریعت آن حضرت تبیین گردیده است.

جایگاه هارون در نزد موسی و دیگران و دعوت فرعون و درگیر شدن با سحره و خروج همراه با بنی‌اسرائیل از مصر در باب هشتم کتاب آورده شده است. گرفتاری حضرت موسی در بیابان تیه و ارتباط آن حضرت با قارون، خضر، سامری و درخواست‌های عجیب و غریب بنی‌اسرائیلیان، در باب نهم و نیز مرگ حضرت موسی و هارون در اواخر همین باب بررسی شده است. موسی و نشأه الأخری عنوان باب دهم می‌باشد که اخبار و روایات مربوط به آن حضرت در برزخ و قیامت را از منابع فریقین آورده است. افعال و اقوال آن حضرت با مردم در باب یازدهم و راز و نیاز و مناجاتش با خداوند و مبارزات او با شیطان در باب دوازدهم آورده شده است و در پایان نیز مطالبی با عنوان حسن ختام، وحی الهی به حضرت موسی و کتاب‌های آن حضرت چون تورات، صحف و الواح، با استناد به احادیث و منابع مختلف فراهم آمده است. کتاب دارای یک مقدمه کوتاه و دو فهرست مصادر و موضوعات کتاب در پیوست می‌باشد.



## ما استدل به الحنفية من آثار صهر ختم خیر البرية

محمد اسحق مدنی، تهران، معاونت فرهنگی مجمع تقریب مذاهب

اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۲۲۴ صفحه، وزیري.

وحدت امت اسلامی از مهم‌ترین واجبات در عصر حاضر است. هدف از تدوین این کتاب کمک به تحقق این مهم و رسیدن امت اسلامی به وحدت و تقریب است. یکی از مذاهب چهارگانه اهل سنت، مذهب حنفی می‌باشد که امام و پیشوای آن «ابو حنیفه» است. نویسنده در صدد تبیین

گوشه‌هایی از جایگاه و منزلت آرا و اندیشه‌های حضرت علی علیه السلام در نزد مذهب حنفی و نیز توجه و اهتمام آنان به گفتار و سیره حضرت در بین بزرگان صحابه است. البته این مطلب به این معنا نیست که دیگر مذاهب اهل سنت از احادیث آن حضرت بهره نبرده یا کمتر استفاده کرده‌اند یا این‌که حنفیان از روایات دیگر صحابه استفاده نکرده‌اند، بلکه مقصود این است که حنفیان پیرو مکتب کوفه‌اند و مکتب کوفه مکتب علی علیه السلام است، و دلیل این امر، کلمات صاحب کتاب «المبسوط»، شمس‌الدین سرخسی است که می‌گوید: فقه اهل کوفه بر مبنای فقه امام علی علیه السلام و فقه عبدالله بن مسعود است.

کتاب که توسط یکی از علمای اهل سنت ایران نوشته شده است دارای چهار فصل می‌باشد که مؤلف در فصل اول به بررسی عبادات از قبیل طهارت، نماز، زکات، روزه و حج می‌پردازد و در هر یک از موارد ابتدا هر مسئله را تعریف و تشریح نموده و آن‌گاه فتاوایی را که با استناد به احادیث روایت شده از علی علیه السلام صادر شده است بیان و منابع آن احادیث را در کتاب‌های اهل سنت در پاورقی ذکر می‌نماید. و در پایان این فصل، ابواب اعتکاف، ضحیحه، ذبائح و لقیط و لقطه را نیز آورده است. فصل دوم به مباحث معاملات از قبیل نکاح، طلاق، ظهار، بیع، شرکت و ... دیگر اختصاص دارد و در فصل سوم مسائل و احکام عمومی فقه چون حدود، قصاص، جهاد، غصب و ... فروعاً آنها بیان شده است. در فصل پایانی نیز مؤلف به بیان مسائل متفرقه مانند حسبه، حیس، پوشیدن حریر، بازی شطرنج و بعضی از اخلاقیات چون عیادت مریض پرداخته است.



## عبدالرحمن الكواکبي رجل الكفاح و الإصلاح

محمد جاسم ساعدی، تهران، معاونت فرهنگی مجمع جهانی تقریب

مذاهب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، ۲۹۶ صفحه، وزیري.

عبدالرحمن کواکبی یکی از رهبران قیام‌های مردمی و نهضت‌های اصلاحی است که بیش از یک قرن پیش در سوریه و سایر کشورهای عربی با قلم و زبان خود به مبارزه با ظلم و استبداد پرداخت.



این کتاب نهمین شماره پیشگامان تقریب می‌باشد که بیوگرافی و فعالیت‌های مبارزاتی و اصلاحی عبدالرحمن کواکبی را در هفت فصل بیان می‌نماید. در فصل اول، نخست نسب‌نامه وی ذکر شده و او از نوادگان و بازماندگان شیخ صافی اردبیلی در حلب سوریه معرفی گردیده که گویا شجره‌نامه او در بین خاندانش سال‌ها محفوظ مانده است و پدرش نیز از علمای زمان خویش بوده است. وی در ماه شوال سال ۱۲۷۱ قمری به دنیا آمد و در زادگاهش به آموختن علوم متداول آن زمان به خصوص حقوق پرداخته و به عنوان یک عالم دینی و حقوقدان، به امر وکالت نیز اشتغال داشته است. او دارای شخصیتی نافذ و شجاع ولی صبور، متواضع بوده است.

در فصل دوم، به مواردی از اخلاق و سیره او اشاره شده است. وی در ضمن اشتغال به مسئولیت‌هایی چون ریاست نویسندگان محکمه شرعی حلب، شهردار حلب، ریاست اطلاق بازرگانی و بانک کشاورزی حلب، وکیل حقوقی محاکم شرعی حلب و... مسئولیت‌های دیگری را نیز عهده‌دار بوده است. فصل سوم، به ارتباطات سیاسی او با سیاست‌مداران معاصرش مانند جمیل پاشا، عثمان پاشا، عارف پاشا، یا فرمانداران چون عباس حلمی و الصیادی پرداخته و در پایان به روابط سیاسی او با بیگانگان (خارجی‌ها) اشاره می‌کند.

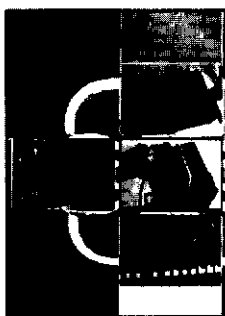
در فصل چهارم، بد مسافرت‌های مختلف وی به سرزمین‌های عربی و غیرعربی مانند ترکیه، لبنان، بیت‌المقدس، مصر، سوئیس، هند، روسیه و... پرداخته شده است. کتاب‌های کواکبی مانند: «ام القری»، «طبایع الاستبداد»، «صحائف قریش» و هفت کتاب دیگر و مقالات و نامه‌های وی در فصل پنجم معرفی شده است.

فصل ششم که مهم‌ترین فصل کتاب نیز می‌باشد به انقلاب فکری کواکبی و افکار و نظریات او همراه با گفت‌وگو و مناقشات و رد و نقدی که بر آرای فکری او وارد شده است اختصاص دارد و فصل هفتم به پایان زندگی او می‌پردازد که در شب پنجم ماه ربیع‌الاول سال ۱۳۲۰ هجری قمری در استانبول ترکیه اتفاق افتاده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کتابخانه

## ب. سایر آثار منتشر شده در زمینه اندیشه تقریب



تضارب اندیشه‌ها در مذاهب اسلامی: مجموعه مقالات

شانزدهمین همایش علمی - تحقیقی مذاهب اسلامی

معاونت پژوهش دفتر نماینده مقام معظم رهبری در امور اهل سنت بلوچستان، قم، معاونت پژوهش مؤسسه آموزشی - پژوهشی مذاهب اسلامی، گلستان معرفت، چاپ اول، ۱۳۸۵، ۵۸۴ صفحه، وزیری.

اندیشه هنگامی به رشد و بالندگی می‌رسد که در برابر دیدگاه‌های متفاوت قرار گیرد و نقاط قوت آنها را دارا باشد و از کاستی‌ها پیرایه گردد. در این

صورت اندیشه به حقیقت نزدیک‌تر می‌شود و می‌تواند بهره‌های شناختی و عملی گران‌قدری در اختیار ره‌پویان قرار دهد. تضارب آرا و دیدگاه‌ها در مباحث علمی آدمی را از لغزش‌ها مصون می‌دارد و او بهتر می‌تواند حقیقت را از راه‌های انحرافی بازشناسی نماید، مشروط به آن که برای طرح افکار و اندیشه‌های متفاوت آزادی وجود داشته باشد و جانب‌داری و تعصب در پذیرش نظریات مستدل و مستند ریشه‌کن شده باشد. برخورد و تعاطی افکار در دیدگاه‌های مذاهب، ضمن تأکید بر استدلال محوری و حق‌پذیری، پیروان آنها را به سوی نوعی تفاهم مذاهبی سوق داده و اخوت دینی را ترویج می‌نماید.

همایش علمی مذاهب اسلامی که هر ساله به همت نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان برگزار می‌گردد، بهترین شیوه‌ها را برای تضارب آرای اندیشوران شیعه و سنی فراهم نموده است. در این همایش‌ها که با دعوت از فرهیختگان دو مذهب تشکیل می‌گردد، گفت‌وگوی علمی در فضای صمیمانه در قالب سه کمیسیون کلامی، حدیثی و اجتماعی صورت می‌گیرد و تاکنون آثار و ثمرات فراوانی در پی داشته است. کتاب حاضر دربردارنده مجموعه مقالاتی است که اندیشوران شیعه و سنی در موضوعات: مفهوم اهل بیت در قرآن و سنت، سنت در تشریح اسلامی و آسیب‌شناسی اجتماعی و با هدف گام برداشتن در مسیر تفاهم علمی و عملی مذاهب اسلامی تدوین کرده‌اند و عناوین موضوعات و نویسندگان آن عبارت است از:

مفهوم اهل بیت علیهم‌السلام در قرآن و سنت / علی ربانی گلپایگانی؛ گستره مفهوم اهل بیت در قرآن و سنت / علی‌اکبر مهدی‌پور؛ آیات مربوط به اهل بیت علیهم‌السلام / مولوی محمد ذاکر حسینی؛ تحقیق واژه اهل بیت از سه محور مصداق اهل بیت، شئون اهل بیت و ویژگی‌های اهل بیت / نظر محمد زعیمی؛ اهل بیت علیهم‌السلام در حدیث ثقلین / حسین رجیبی؛ اهل بیت از دیدگاه اهل سنت / ابو احمد عبدالغنی رئیسی؛ مراد از اهل بیت

حسن رضایی؛ اهل بیت در اسلام و امت اسلامی / مولوی خدابخش مختاری؛ مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی آیه تطهیر / رمضان قلی‌زاده؛ آیه و حدیث تطهیر و محبت اهل بیت / رحیم بخش بلوچ‌زهی؛ اهل بیت چه کسانی هستند؟ / مهدی عدالتیان؛ اهل بیت علیهم‌السلام از دیدگاه قرآن / مولوی مولا بخش مبارکی؛ قرابت فقه حنفی با فقه علوی / عبدالکریم بی‌آزار شیرازی؛ حدیث موالاه / تاج محمد جمشید زهی؛ وجوب محبت اهل بیت رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم / عبدالواحد حسین زهی؛ سنت چیست؟ / سید علیرضا حسینی؛ وحی متلو و غیر متلو / عبدالرحمن سربازی؛ استقلال سنت در تشریح اسلامی / حسین غیب غلامی؛ تعریف علم حدیث / عبدالملک ملکی‌پور، جایگاه و منزلت سنت نبوی / حسن بن صادق الحسینی آل‌المجدد الشیرازی؛ تعریف و اقسام نسخ / مولوی علی‌ایزدینا؛ سنت صحابه / عبدالکریم بهجت‌پور؛ رابطه موجود میان کتاب و سنت / عبدالواحد قلندرزی؛ انواع رابطه میان قرآن و سنت / محمد علی اسدی نسب؛ رابطه کتاب و حدیث و سنت / دادکریم رسولی؛ اهمیت کتاب التفسیر و المفسرون و ویژگی‌های آن / سید رضا مؤدب؛ رابطه قرآن و سنت / عبدالمجید شه‌بخش؛ آسیب‌شناسی خانواده / علی باقی نصرآبادی؛ حقوق والدین بر فرزندان / مولوی عبدالقادر کتری؛ آسیب‌شناسی روش‌های تربیتی در خانواده‌ها / حمید نگارش؛ حقوق زوجین / ناصر فروهی؛ مسئولیت در برابر خانواده / محمد امین رودینی؛ جایگاه خانواده در اسلام / حیدر مظفری؛ عوامل فروپاشی خانواده / سید محمد ثقفی؛ افسردگی / محمدرضا ضمیری؛ پاسخ به سؤالات آسیب‌شناسی خانواده / عبدالحسین خسروینا؛ وظایف مشترک زن و مرد نسبت به یکدیگر / علی‌اکبر اسکندری؛ نقش تربیت در خانواده سنتی و مذهبی / فاطمه و ثوقی.

### تربیت اعتقادی و وحدت اسلامی

معاونت فرهنگی، دفتر مطالعات تربیتی گروه تربیت اعتقادی، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷، ۲۴ صفحه، پالتویی.

تردیدی نیست که وحدت امت اسلامی، امروزه از حد یک آرمان دست‌نیافتنی فراتر رفته و به صورت یک نیاز و ضرورت عینی مطرح می‌باشد، زیرا اگر در گذشته این آرمان برای درمان دردهای ناشی از چپاول استثمارگران، یک امر اساسی به شمار می‌رفت، امروزه برای رهایی از

فراموشی و فروپاشی هویت امت اسلامی یک ضرورت حیاتی شمرده می‌شود. احیای هویت برای هر ملت یک امر تدریجی، زمان‌بر و همراه با دشواری‌هاست. این دشواری برای امت اسلام یا به تعبیر قرآن «ملت ابراهیم» - با توجه به جغرافیای وسیع طبیعی و جمعیتی و تنوع نژادی و فرهنگی - به مراتب بیشتر و متنوع‌تر است. برای به نتیجه رسیدن و تسریع فرایند طولانی احیای هویت در جهان اسلام، می‌باید در عرض اقدامات دیگر، بر روی نهادهای آموزشی - پرورشی، سرمایه‌گذاری جدی صورت گیرد.

تربیت اعتقادی  
و وحدت اسلامی

معاونت فرهنگی  
دفتر مطالعات تربیتی گروه  
تربیت اعتقادی

بی‌شک مهم‌ترین نهادهای آموزشی - پرورشی که در این فرایند می‌توانند نقش محوری ایفا کنند، حوزه‌ها و مراکز علوم دینی شیعه و اهل سنت می‌باشند، زیرا جوامع اسلامی به صورت طبیعی از این مراکز در امور مذهبی و دینی‌شان پیروی می‌کنند و پژوهش‌های نظری و نوع سلوک عمل آنان را حجت می‌دانند. اگر این مراکز اصلاح شوند و به جای رویارویی اساسی و با پیش‌فرض‌های فرقه‌ای و مذهبی با متون دسته اول اسلامی، رویارویی منصفانه و به دور از عصبیت‌ها و تعصبات تاریخی داشته باشند، تا حدود زیادی به هم‌گرایی و وحدت امت اسلام می‌توان امیدوار بود. متأسفانه افراد تنگ‌نظر و خردنگر از هر دو فرقه با تأکید بر نقاط افتراق، اصالت دین‌داری و وفاداری به مذهب را در این گونه رویکرد می‌جویند. مسلمانان امروز خواسته یا ناخواسته وارث این میراث‌های نامبارک، یعنی تعصبات جاهلانه و عاری از پایه و مایه دینی، می‌باشند. با توجه به این واقعیت، مراکز علوم دینی و وارثان واقعی علم، مسئولیت دوچندان در قبال تربیت اعتقادی و روشن‌اندیشی دانش‌پژوهان خویش دارند.

نوشته حاضر با توجه به اهمیت بنیادین «وحدت امت اسلامی» و نقش تربیت اعتقادی در این فرایند تدوین گردیده است و در آن به قرآن کریم به عنوان مهم‌ترین دستاویز تمام مسلمانان و نیز متنی که فکر و فرهنگ و تمدن اسلامی را شکل داده و پاک‌ترین سند و سرچشمه می‌باشد، مراجعه شده است. عناوین و موضوعات کتاب عبارت است از: پیامبران؛ توحید و تفرقه ملت‌ها؛ رابطه توحید و عدالت در دعوت پیامبران؛ قرآن و وحدت امت اسلامی؛ مکانیزم حل اختلافات امت اسلامی؛ تربیت اعتقادی، اهداف و روش‌ها.

العلاقة بين السنة و الشيعة

محمد سلیم العوا، رباط، دار الزمن، چاپ اول، ۲۰۰۷ م، ۱۰۶ صفحه.  
 مؤلف این کتاب کوشیده است توصیف و تحلیلی جدی از اختلاف بین سنی و شیعه ارائه نماید. عوامل اختلاف میان مسلمانان یکی از سؤالات مطرح در این کتاب است که در پاسخ به آن، به دو سنخ از عوامل اختلاف، یکی تاریخی و دیگری معاصر، اشاره شده است. مؤلف در بیان عوامل منتهی به اختلاف در شرایط کنونی، به سیاست اختلاف برانگیز تفرقه بینداز و

العلاقة بين السنة  
 و الشيعة  
 محمد سلیم العوا

حکومت کن و نمودها و جلوه‌های آن در عرصه تعامل و رابطه شیعه و سنی اشاره کرده است. دکتر عوا سخن خود را با ارزشمند خواندن شناخت متقابل شیعه و سنی نسبت به هم، و تعامل آن‌ها با یک‌دیگر آغاز می‌کند و معتقد است این شناسایی متقابل جز با کوشش هر یک برای شناخت دیگری و تعامل با آن تحقق نمی‌پذیرد. او بر این اساس میان برقراری تعارف میان شیعه و سنی (هم‌شناسی یک‌دیگر) و تعرف (کوشش یکی از دو طرف برای شناخت دیگری) تفاوت قائل می‌شود و بر این باور است که آبادانی زمین و تحقق خلافت انسان در آن جز با شناخت متقابل از هم انجام‌پذیر نیست.

دکتر عوا در کتاب خود پیمان می‌بندد که در گفتن حق، صریح و صادق باشد. وی می‌گوید: پرداختن به اقوال اتباع فرق و مذاهب و گفت‌وگو با آنان باید در چارچوب آنچه می‌گویند انجام گیرد، و نه بر اساس لوازم سخنانشان به نظر شنونده و یا خواننده؛ یعنی آنچه که مبنای احتجاج در مقابل صاحب اندیشه یا عقیده و یا مذهب قرار می‌گیرد، لفظی است که او اندیشه خود را درون آن قرار داده است و بیان‌کننده نظر وی می‌باشد، نه آنچه بر سخن او ترتب می‌یابد و یا ممکن است در نگاه دیگری بر آن ترتب یابد. بر اساس این، وی به قاعده «لازم المذهب لیس بمذهب» اشاره می‌کند و لازمه مذهب را جزء مذهب به حساب نمی‌آورد و معتقد است آنچه که مردم آن را به عنوان لازمه سخن می‌گیرند و آن را استنباط و یا استنتاج می‌کنند، نباید به صاحب سخن نسبت داده شود. دکتر عوا در این کتاب، مطالب خود را در چند محور پی می‌گیرد که مهم‌ترین آنها عبارت است از: چگونه دچار تفرقه شدید؛ مذهب و اختلاف؛ تفاوت‌های سنی و شیعه. وی در فرازی از کتاب خود می‌گوید: آنچه ما و برادران ما از شیعه امامیه را کنار هم جمع می‌کند، ایمان به خدای تعالی، پیامبری محمد ﷺ، تمام آنچه او از طرف خداوند متعال نازل کرده است، قرآن به عنوان کتاب نازل شده از سوی خداوند، و سرانجام پای‌بندی به احکام عملی هم‌چون نماز، روزه، رکوع و حج و ... می‌باشد.

از دیدگاه وی تقریب لازم است میان اتباع مذاهب شکل گیرد و نه میان خود مذاهب.

### فی مناهج تجدید الفکر الإسلامی التقریب بین المذاهب

محمد عبده - مصطفی عبدالرزاق - آیت الله البروجردی، محمود شلتوت،  
دکتر محمد ابراهیم النبیومی، قاهر مصر، دارالفکر العربی، چاپ اول، ۲۰۰۱ م  
۱۴۲۲ هـ. ۱۷۵ صفحه، قطع، وزیری.

مؤلف محترم در این کتاب می‌کوشد تا تاریخچه تجدید اندیشه اسلامی در دوران معاصر را بررسی و سپس زندگی و فعالیت‌های چند تن از شخصیت‌های مشهور تجدیدگرا را معرفی نماید.

کتاب دارای یک مقدمه و دو باب و هر باب دارای دو فصل می‌باشد که به ترتیب مسائل و موارد زیر را بررسی می‌کند: در مقدمه، روش‌های جدید نوگرایی در دوران معاصر بررسی شده و در باب اول و فصل اول، زندگی و شخصیت محمد عبده و تأثیر سید جمال الدین افغانی در زندگی و فعالیت‌های اصلاحی او بیان گردیده و در فصل دوم، به زندگی و شخصیت مصطفی عبدالرزاق و فعالیت‌های او در مصر و فرانسه و ارتباطش با سید جمال الدین پرداخته شده است.

باب دوم نیز با گزارش سفر و دیدار مؤلف کتاب به عنوان نماینده مجمع البحوث الاسلامیه برای شرکت در کنگره تقریب مذاهب اسلامی در ایران آغاز شده و سپس وی درباره انتشار مجله رساله الاسلام و فعالیت‌های بنیان‌گذاران مجمع تقریب مذاهب اسلامی سخن گفته است. آن‌گاه در فصل اول و

فی مناهج تجدید  
الفکر الإسلامی  
التقریب بین المذاهب

محمد عبده - مصطفی عبدالرزاق  
محمود شلتوت / آیت الله البروجردی  
دکتر محمد ابراهیم النبیومی

باب دوم، به زندگی، شخصیت و فعالیت‌های حضرت آیت الله بروجردی و نماینده وی مرحوم محمدتقی قمی پرداخته و تفاوت‌های اندیشه مرحوم آیت الله بروجردی و امام خمینی را از زبان شخصیت‌های ایرانی بیان نموده است.

مؤلف در پایان به بیان زندگی‌نامه و فعالیت‌های شیخ شلتوت مفتی الازهر مصر و مجاهدت‌های وی در راه تقریب بین مذاهب اسلامی پرداخته است.

### ویژه‌نامه انسجام

#### اسلامی در افغانستان

محمدعلی فکوری و همکاران

### ویژه‌نامه انسجام اسلامی در افغانستان

شورای سیاست‌گذاری و سردبیری: محمدعلی فکوری و همکاران، مشهد، معاونت فرهنگی - تربیتی مرکز جهانی علوم اسلامی، نمایندگی مشهد مقدس، [بی تا]، ۲۶۲ صفحه، وزیری.

ویژه‌نامه «انسجام اسلامی در افغانستان» به مناسبت نام‌گذاری سال ۱۳۸۶ از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی به سال اتحاد ملی و انسجام اسلامی، با عناوین و موضوعات زیر به چاپ رسیده است: پیام آفتاب،

انسجام اسلامی، راه‌کارها و پیامدها / محمدعلی فکوری؛ رویکردی عقلانی و انسجام اسلامی / سید موسی صدر؛ انسجام اسلامی از منظر اندیشمندان اسلامی / حسن رضا فهیمی؛ راه رسیدن عملی به انسجام اسلامی در اندیشه امام خمینی؛ / محمدجواد احمدی؛ جزم‌گرایی و انسجام اسلامی / محمد مختاری بلخایی؛ تأثیر هویت ملی در انسجام اسلامی / قربانعلی فصیحی (غزنوی)؛ نقش زن در انسجام اسلامی / بی بی زهرا حسینی؛ جهاد، سیر تاریخی و انسجام اسلامی / سید جواد موسوی؛ انسجام اسلامی در آیین شعر و ادب فارسی / سید اقبال حسینی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۰۰۰۰۰۰۰۰

نویسنده: سید اقبال حسینی

سال پنجم / شماره هجدهم